

суспільства як перед ним самим, так і перед державою. Метою адвокатури є взаємодія з державою і водночас правове опозиціонування її в межах розгляду питань захисту прав та свобод людини та громадянина. Зрештою, адвокатура є певним об'єднанням, що згуртовує довкола себе професіоналів-юристів зі спеціальним статусом, яке діє на засадах самоврядування і через яку реалізуються права юриста на зайняття адвокатською діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Корниенко П. С. Реформа адвокатуры и усиление конституционных основ правозащитной деятельности в Украине / П. С. Корниенко // Право и политика (Кыргызская Республика). – 2014. – № 3. – С. 5–6.; Корниенко П. С. Конституційні основи правозахисної діяльності в Україні : монограф. К. : Ліра-К., 2018. 348 с.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 лист. 2000 р. № 13-рп/2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-00>.
3. Основні положення про роль адвокатів, прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – К., 2000. – Юрінком. – № 1.

Ключові слова: адвокатура України, правозахисна діяльність, адвокат, Конституція України.

Key words: advocacy of Ukraine, human rights activity, lawyer, Constitution of Ukraine.

КІСЛИЦИНА ІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури,
кандидат юридичних наук, доцент*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЮВЕНАЛЬНИХ ПРОКУРОРІВ В УКРАЇНІ

Важливим завданням держави є захист прав і законних інтересів людини та громадянина, такий захист здійснюється через правоохоронні органи та правозахисні інституції. Захист інтересів дітей, як найбільш вразливої верстви населення, в кожній розвиненій та демократичній державі повинен знаходитись на першому місці. Для досягнення зазначеної мети в межах штату органів прокуратури виділяється така спеціалізація, як ювенальні прокурори.

До сфери відання ювенальних прокурорів відноситься робота не тільки з неповнолітніми, які знаходяться у конфлікті із законом, а також тих дітей, які постраждали від протиправних посягань. Особливої актуальності набуває останній напрям роботи в умовах воєнного стану. Так, за офіційними даними Офісу Генерального прокурора, за 3,5 місяці повномасштабної війни, станом на 7.06.2022 в Україні від військової агресії з боку РФ загинули 263 дитини, поранено 467 дітей [1]. Ці дані вражають, оскільки неповнолітні потребують особливого захисту, отже, діяльність правоохоронних органів, в тому числі, прокуратури, повинна бути спрямована на повноцінне забезпечення такого захисту.

Для ефективного функціонування будь-якого правоохоронного органу та його підрозділів, важливе значення має законодавче забезпечення його роботи. В Законі України «Про прокуратуру» жодної згадки про ювенальних прокурорів немає. В той же час, організація діяльності прокурорів у сфері захисту прав дітей регулюється на галузевому рівні – наказом Генерального прокурора від 14.02.2020 р. № 90 «Про вдосконалення організації діяльності органів прокуратури у сфері захисту прав дітей та протидії насильству» [2] та наказом Генерального прокурора від 04.11.2020 р. № 509 «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» [3].

Останній з цих наказів визначає основні принципи роботи прокурорів в напрямку захисту інтересів дітей та протидії насильству: 1) отримання дітьми інформації про їхні права, про можливі факти їх порушення та забезпечення вільного доступу до правосуддя; 2) забезпечення найкращих інтересів дитини; 3) повага до гідності дитини та недопущення дискримінації; 4) захист дитини від будь-яких форм насильства [3]. Реалізація кожного з цих принципів потребує окремого аналізу.

Отримати інформацію про свої права діти можуть через відвідування офіційних сторінок та сайтів правоохоронних органів, де доцільно стисло подавати основну інформацію про обсяг прав неповнолітніх, про забезпечення цих прав на міжнародному та національному рівні, про можливість звернення до правоохоронних органів у випадку порушення прав дітей. Ювенальні прокурори можуть відвідувати школи, дитячі садки та інші заклади освіти з метою проведення бесід із неповнолітніми про їхні права та про недопущення вчинення правопорушень, про наслідки вчинення правопорушень неповнолітніми. В цьому напрямку слід відмітити, що в Україні за підтримки Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) реалізується пілотний проект «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину» [1], до цього пілотного проекту увійшли прокуратури шести областей нашої країни.

Другий принцип діяльності ювенальних прокурорів, визначений галузевим наказом Генерального прокурора – забезпечення найкращих інтересів дитини. В той же час, в законодавстві про прокуратуру відсутнє визначення, що саме слід розуміти під терміном «найкращі інтереси дитини». За визначенням, наведеним у статті 1 Закону України «Про

охорону дитинства», «забезпечення найкращих інтересів дитини» передбачає дії та рішення, що спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до її віку, статі, стану здоров'я, особливостей розвитку, життєвого досвіду, родинної, культурної та етнічної належності, та враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку й рівня розвитку, що може її висловити [4].

Третій принцип передбачає повагу до гідності дитини та недопущення дискримінації. В загальному розумінні, дискримінація має місце, коли людина зазнає певних обмежень у користуванні своїми правами чи свободами через своє походження, расу, релігію, мову, майновий стан тощо. В Конституції України передбачено, що всі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Отже, завдання ювенального прокурора – не допустити дискримінацію дитини за будь-якою ознакою, а також вжити всіх можливих заходів для унеможливлення самої ситуації, за якої може статися дискримінація неповнолітнього.

Четвертий принцип закріплює захист дитини від будь-яких форм насильства. Найбільш розповсюдженими формами насильства щодо неповнолітніх є фізичне насильство, економічне, сексуальне насильство. Працівники правоохоронних органів фіксують факти насильства з боку батьків, опікунів (піклувальників) чи інших осіб, які турбуються про дитину, зокрема, це насильство з боку вчителів, вихователів, тренерів спортивних секцій тощо. Прокурори повинні негайно реагувати на повідомлення про факти насильства щодо дітей, а у передбачених законом випадках, якщо має місце загроза життю та здоров'ю дитини, можливе вилучення дитини від батьків та притягнення батьків до відповідальності.

Для ефективної роботи ювенальних прокурорів необхідним є існування в межах системи прокуратури відповідних відділів та окремих осіб, чия робота спрямована на захист інтересів дітей та протидії насильству. Пунктом 3 наказу Генерального прокурора від 04.11.2020 р. № 509 «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» визначено, що вказану діяльність доручено здійснювати підрозділам захисту інтересів дітей та протидії насильству в Офісі Генерального прокурора і обласних прокуратурах, а межах окружних прокуратур – керівникам, їх першим заступникам або заступникам, прокурорам, спеціально уповноваженим керівником на виконання функцій прокуратури щодо захисту інтересів дітей та протидії насильству [3]. Позитивно слід відмітити той факт, що в межах Офісу Генерального прокурора функціонує Департамент захисту інтересів дітей та протидії насильству. До складу цього Департаменту входять два управління які, у свою чергу, складаються із чотирьох відділів [5]. Така спеціалізація сприяє найкращому забезпеченню захисту прав та інтересів дитини в нашій країні з боку прокурорів. В той же час, потребують законодавчого закріплення вимоги до ювенального прокурора. В наказі Генерального прокурора зазначено лише те, що виконання функцій прокуратури щодо захисту інтересів дітей

та протидії насильству слід доручати прокурорам, які мають високі моральні, ділові та професійні якості (ювенальні прокурори), крім того, закріплено обов'язок ювенальних прокурорів проходити у найкоротший строк навчання за спеціалізацією в Тренінговому центрі прокурорів України або його регіональних відділеннях з отриманням документа про проходження спеціального навчання [3]. Вважаємо необхідним детального розроблення вимог до ювенальних прокурорів. Зокрема, по аналогії із судьями, уповноваженим здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, доцільно визначити мінімальний стаж роботи для виконання повноважень ювенального прокурора. Можна запропонувати таку дефініцію: «ювенальним прокурором може бути прокурор зі стажем роботи на посаді прокурора не менше 5 років, високими моральними, діловими та професійними якостями. У разі відсутності в прокуратурі прокурора з необхідним стажем роботи, ювенальним прокурором може бути призначено прокурора із найбільшим стажем роботи на посаді прокурора».

Такі вимоги обумовлені тим, що неповнолітні особи через рівень свого фізичного та інтелектуального розвитку, психічної вразливості, потребують особливо уважного ставлення з боку працівників правоохоронних органів. Наявність досвіду роботи в прокуратурі та високі морально-ділові і професійні якості будуть слугувати певною гарантією, що прокурори під час процесуального керівництва досудовим розслідуванням, під час підтримання публічного обвинувачення в суді та реалізації інших функцій прокуратури, будуть орієнтуватись в першу чергу на необхідність захисту дітей від неправомірних посягань, забезпеченню їх найкращих інтересів. У випадку, якщо неповнолітній вчинив кримінальне правопорушення, при обґрунтуванні міри покарання під час підтримання публічного обвинувачення, прокурор обов'язково повинен враховувати, крім загальних засад покарання, обтяжуючих та пом'якшуючих обставин, умови життя неповнолітнього, який вплив на нього мають дорослі особи, в тому числі його батьки, рівень інтелектуального розвитку неповнолітнього та інші фактори, визначені у ст. 97–108 Кримінального кодексу України. Доцільно рекомендувати прокурору ініціювати укладення угоди про визнання винуватості із неповнолітнім, якщо є така можливість. Проте, слід враховувати, що угода про визнання винуватості із неповнолітнім повинна укладатись виключно за участі захисника та законного представника неповнолітнього, оскільки це слугує додатковою гарантією дотримання всіх прав та законних інтересів неповнолітнього.

Можна зробити висновок, що на ювенальних прокурорів покладено вкрай важливі завдання щодо захисту прав та інтересів неповнолітніх, які вчинили правопорушення або постраждали від неправомірних дій з боку інших осіб. Вимоги до ювенальних прокурорів потребують свого удосконалення та чіткої регламентації на рівні галузевих наказів Генерального прокурора.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. URL: <https://www.gp.gov.ua/>
2. Про вдосконалення організації діяльності органів прокуратури у сфері захисту прав дітей та протидії насильству: наказ Генерального прокурора № 90 від 14.02.2020 р. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208565
3. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству: наказ Генерального прокурора № 509 від 04.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0509905-20>
4. Про охорону дитинства: закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
5. Структура Офісу Генерального прокурора: затверджено наказом Генерального прокурора від 2 грудня 2019 року № 99-шпц (із врахуванням змін, внесених наказами Генерального прокурора № 2шпц-15шпц від 06.06.2022 р.). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/struktura-struktura-ofisu-generalnogo-prokurora-zatverdzhena-nakazom-generalnogo-prokurora-vid-21-12-2019-no-99-shc>

Ключові слова: прокуратура, функція прокуратури, ювенальний прокурор, захист прав дітей.

Key words: the prosecutor's office, the function of the prosecutor's office, juvenile prosecutor, protection of children's rights.

КРАВЧЕНКО МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури,
кандидат юридичних наук*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 р. на всій території держави через військову агресію Російської федерації було запроваджено воєнний стан, який наразі продовжено до 23 серпня 2022 р. Попри кардинальну зміну пріоритетів у житті кожної людини та орієнтування на такі загальнолюдські цінності як життя, здоров'я та безпека, населення все одно потребує судового захисту. З урахуванням сучасних реалій, керівництвом держави з метою забезпечення права на судовий захист було прийнято рішення щодо внесення змін до чинного законодавства. Так, до прикладу, ст. 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» було доповнено положенням відповідно до якого, якщо суд не може здійснювати правосуддя з об'єктивних причин під час воєнного або надзвичайного стану, або деяких інших обставин, то **територіальну підсудність судових справ, які розглядаються в такому суді, може бути змінено шляхом їх переда-**